

УДК 338.48-32-01/09

Тучковська І. І.,
irinatuckovska@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6719-2981,
Researcher ID: E-9848-2019,

к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНО-ЕКСКУРСІЙНОГО МАРШРУТУ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Анотація. У статті досліджені проблеми України щодо формування туристично-екскурсійних маршрутів. Аналіз наявних методичних підходів до формування туристично-екскурсійних маршрутів показав, що слід зосередити увагу на доступності таких маршрутів для осіб з інвалідністю. Запропоновано послідовність організації туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю. Основними складовими доступного туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю є початковий, проміжні і кінцевий пункти, стежки і дороги, які їх з'єднують або розгалужують. Уточнено методичні підходи щодо формування конкурентоспроможного туристично-екскурсійного маршруту з поетапним вирішенням складних організаційно-економічних завдань. Удосконалено методику розробки туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю. Розроблено програму туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю. Запропоновано тур для осіб з інвалідністю "Особливий відпочинок", розрахований на 7 осіб (3 людини у візках, 4 супроводжуючих), які прагнуть вести активний спосіб життя. Теоретична і практична значущість дослідження полягає в системному підході до предмета дослідження, що дає можливість використовувати отримані результати під час формування туристично-екскурсійних маршрутів для осіб з інвалідністю. Зроблено висновок, що у дослідженнях вітчизняних та іноземних науковців, присвячених проектуванню туристичного продукту для осіб з інвалідністю, не розглядають технології проектування туристичних маршрутів, тому необхідне створення методичних підходів до формування раціонального туристичного маршруту, які будуть базуватися на принципах формування конкурентоспроможного туристичного продукту, де враховуються всі досліджені фактори.

Ключові слова: туристично-екскурсійні маршрути, особи з інвалідністю, територія подорожі, програма туристично-екскурсійного маршруту.

Tuchkovska I. I.,
irinatuckovska@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6719-2981,
Researcher ID: E-9848-2019,

Ph.D., Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel&Restaurant Business, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

PECULIARITIES OF CREATING A TOURIST-EXCURSION ROUTE FOR PERSONS WITH DISABILITIES

Abstract. The article examines the problems of Ukraine in the formation of tourist-excursion routes. The analysis of the available methodical approaches to the formation of tourist-excursion routes showed that the focus should be directed on the accessibility of such routes for people with disabilities. The sequence of organization of tourist-excursion route for persons with disabilities is proposed. The main components of an accessible tourist-excursion route for people with disabilities are the starting, intermediate and final points, trails and roads that connect or branch them. The methodical approaches to the formation of a competitive tourist-excursion route with a step-by-step solution of complex organizational and economic problems are specified. The method of developing a tourist-excursion route for people with disabilities has been improved. A program of tourist-excursion route for people with disabilities has been developed. A tour for people with disabilities "Special Rest" is offered, designed for 7 people (3 people in wheelchairs, 4 accompanying) who want to lead an active lifestyle. The theoretical and practical significance of the study lies in a systematic approach to the subject of research, which makes it possible to use the results obtained during the formation of tourist-excursion routes for people with disabilities. It is concluded that the studies of domestic and foreign scientists on the design of a tourist product for people with disabilities often do not consider the technology of designing tourist routes, so it is necessary to create methodical approaches to forming a rational tourist route, which will be based on the principles of competitive tourist product development where all the researched factors are taken into account.

Key words: tourist-excursion routes, persons with disabilities, travel territory, program of tourist-excursion route.

JEL Classification: L83

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-16>

Постановка проблеми. Сучасний ринок туристичних послуг включає великий спектр культурно-розважальних послуг, причому одним із найбільш поширених видів послуг є туристично-екскурсійне обслуговування осіб з інвалідністю.

Однією з основних цілей розвитку такого обслуговування є розробка і реалізація заходів щодо розвитку екскурсійного туризму. При цьому пильну увагу необхідно приділяти розробці нових туристсько-екскурсійних маршрутів, що відображають неповторність України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах вітчизняних та іноземних науковців О. Любіцевої [2-4], Г. І. Михайліченко [6-8], М. Керхера [15] приділена значна увага розробці туристичного продукту та спостерігається відсутність технології створення туристично-екскурсійних маршрутів для осіб з інвалідністю.

Постановка завдання. В Україні немає загальної якісної методики формування туристично-екскурсійних маршрутів для осіб з інвалідністю. Тому туристичні підприємства створюють свою особисту технологію створення туристичних маршрутів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хоча екскурсійна діяльність в Україні розвивалася великими темпами, але сучасний економічний та політичний стан приводить до негативної ситуації у сфері і характеризується такими основними ознаками:

– відсутністю ефективної системи захисту прав та інтересів екскурсантів, забезпечення безпечних умов на об'єктах туристсько-екскурсійних відвідувань та за напрямками туристично-екскурсійних маршрутів;

– практичною недоступністю якісного екскурсійного обслуговування для осіб з інвалідністю;

– відсутністю необхідної кількості професійних фахівців туристичного супроводу для осіб з інвалідністю;

– відсутністю чіткої схеми підготовки та перепідготовки відповідних кадрів, їх категоризації й акредитації.

Аналіз наявних методичних підходів до формування туристично-екскурсійних маршрутів показав, що слід зосередити увагу на доступності таких маршрутів для осіб з інвалідністю.

Основними складовими доступного туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю є початковий, проміжні і кінцевий пункти, стежки і дороги, які їх з'єднують або розгалужують (рис. 1).

У центрі запропонованої схеми розташовано інформаційний знак міжнародного стандарту – “доступно для інвалідів”. Він вказує на потребу урахування фізичних можливостей туристів з інвалідністю при організації туристично-екскурсійного маршруту. На інформаційних схемах та картах-схемах складних туристично-екскурсійних маршрутів обов'язково слід вказувати, яка конкретно категорія інвалідності має можливість відвідувати обраний маршрут.

Для впровадження методичних підходів у діяльність туристичних підприємств розроблено поетапну послідовність виконання дій з організації та формування туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю (рис. 2).

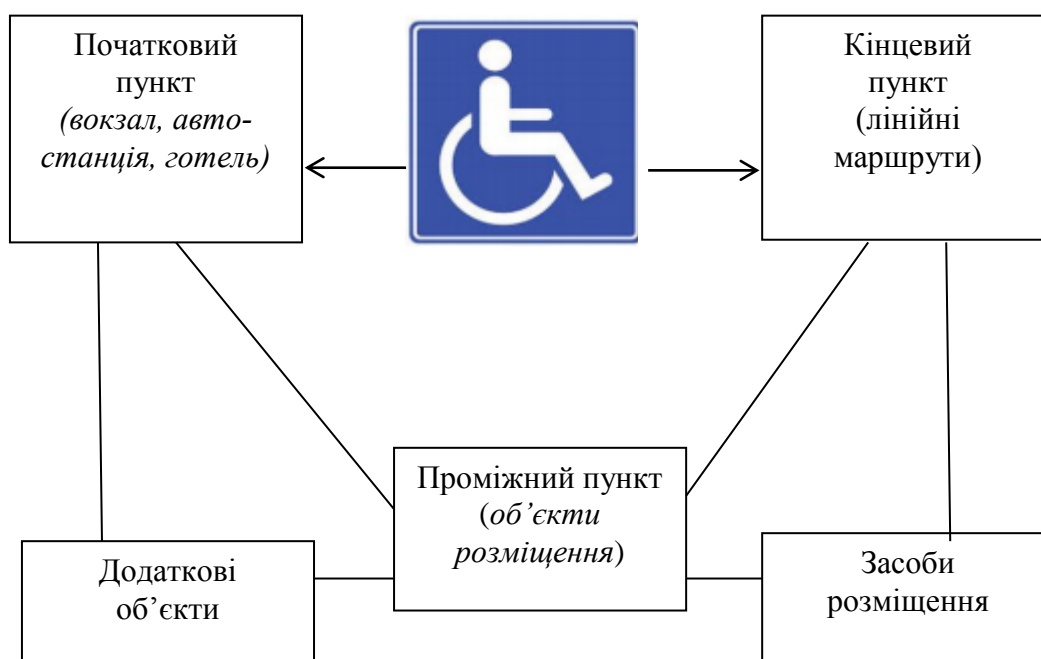

Рис. 1. Схема організації туристично-екскурсійних маршрутів для осіб з інвалідністю

Рис. 2. Послідовність організації туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю

Отже, організація туристично-екскурсійного маршруту передбачає здійснення комплексу дій, які описано в блоці 1, що дає змогу спростити складність дій під час їх виконання. Блок 2 передбачає вирішення організаційних питань оформлення документації завершення схеми маршруту та контроль за реалізацією туристично-екскурсійного маршруту.

Запропонована послідовність організації туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю дає змогу вирішити складні розрахункові задачі, які ставляться під час формування маршруту. Це передбачає процес розробки вибірки

декількох оптимальних варіантів туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю за низкою змінних показників, які формують групу, що дає змогу врахувати всі критерії вибору ефективного маршруту і при цьому задіяти всі вхідні дані.

Слід зауважити, що методика розробки туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю складається з таких етапів:

- вивчення можливостей групи за категоріями обмеження функцій організму, що вказує на особливості критеріїв доступності;

- вибір об'єктів відвідування на маршруті: критерієм відбору є атрактивність об'єктів, їх транспортна та архітектурна доступність;

- вибір початкового та кінцевого пунктів маршруту, що здійснюється за показником транспортної доступності, тобто зв'язності з місцем постійного проживання потенційних туристів;

- розробка схеми маршруту: залежить від обраної форми;

- вивчення оптимізації маршруту, яка полягає у встановленні ряду об'єктивних та суб'єктивних обмежень.

Таким чином, специфіка організації доступних туристично-екскурсійних маршрутів для осіб з інвалідністю полягає у:

- визначенні специфіки групи туристів з інвалідністю (фізичні можливості та туристичні потреби);

- організації початкового, проміжного та кінцевого пунктів;

- виборі відповідної місцевості;

- відвідуванні туристично-екскурсійних об'єктів;

- можливості організувати медичну допомогу на туристично-екскурсійному маршруті;

- урахуванні реабілітаційних потреб відносно функцій обмеження організму особи з інвалідністю.

При складанні туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю слід пам'ятати про ряд бар'єрів, які ускладнюють цей процес (табл. 1).

Пропонуємо тур для осіб з інвалідністю "Особливий відпочинок", розрахований на 7 осіб (3 людини у візках, 4 супроводжуючих), які прагнуть вести активний спосіб життя, незважаючи ні на що. Слід зазначити, що програму туристично-екскурсійного маршруту розроблено та адаптовано з урахуванням усіх необхідних потреб для осіб з інвалідністю (табл. 2).

Таблиця 1

Чинники, що лімітують діяльність осіб з інвалідністю

Група чинників (бар'єрів)	Зміст чинників (бар'єрів)
Внутрішні	- фізичний стан особи з ознаками інвалідності; - психологічний стан; - стан свідомості.
Оточення	- вплив зовнішніх і соціальних умов; - бар'єри, що виникають з принципів, що їх демонструє оточення; - архітектурні бар'єри; - екологічні бар'єри; - приписи та регулювання дискримінаційного характеру.
Інтерактивні	- взаємовплив осіб з інвалідністю і решти суспільства; - обмеження у підтримці активності, яка вимагає спеціальних вмій.

Таблиця 2

Програма туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю

День 1 Одеса – Львів	16:00 – зустріч на Центральному вокзалі з представником турфірми. Посадка на поїзд. 16:39 – відправлення поїзда (Поїзд 012Л Одеса-Львів)
День 2 Львів	04:21 – прибуття у Львів. Трансфер до готелю "Ibis Styles Lviv Center 3*", заселення, сон. 10:00 – 11:00 Сніданок у готелі 12:00 – 15:00 Пішохідна екскурсія "Середньовічний Львів" 16:00 – 17:00 Обід у закладі (за бажанням) 17:00 – 18:00 Вільний час 19:00 – 20:00 Вечеря в готелі Ночівля у готелі
День 3 Львів	9:00 – 10:00 Сніданок у готелі 10:00 – 12:00 Екскурсія на Личаківське кладовище 13:00 – 14:00 Обід в закладі (за бажанням) 15:00 – 17:00 Екскурсія "Палаці Львова" (за бажанням) 18:00 – 19:00 Вечірня екскурсія "Справжній львівський трамвай" 20:00 – 21:00 Вечеря в готелі. Виселення з готелю 21:30 Збір біля готелю, трансфер на вокзал 22:15 Посадка на поїзд 22:24 Відправлення поїзда
День 4 Одеса	09:18 – Прибуття на Центральний вокзал Одеси. Зустріч з гідом 10:00 – 11:00 Сніданок 12:00 – 14:00 Оглядова екскурсія Одесою (з гідом) 15:00 – 16:00 Обід 17:00 – 18:00 Екскурсія Одесою на електромобілях 19:00 – 20:00 Вечеря На цьому ми з вами прощаємося і до нових зустрічей!

Отже, створення туристично-екскурсійних маршрутів для осіб з інвалідністю виконує не тільки культурно-пізнавальну та оздоровчу функцію, а й реабілітаційну.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Дослідження робіт вітчизняних та іноземних науковців, присвячених проектуванню туристичного продукту, показало, що в них не розглядають технології проектування туристичних маршрутів, тому необхідне створення методичних підходів до формування раціонального туристичного маршруту, які будуть базуватися на принципах формування конкурентоспроможного туристичного продукту, де враховуються всі досліджені фактори. Розроблено методичні підходи щодо формування конкурентоспроможного туристично-екскурсійного маршруту з поетапним вирішенням складних організаційно-економічних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компанець Е. А. Методики формування ефективного туристичного маршрута / Е. А. Компанець, М. Н. Бедняк // Сборник статей. г. Уфа, РИЦ БашГУ. - 2014. - Ч. 2, с. 15-21.
2. Любіцева О. О. Геопросторова організація туристичного процесу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. геогр. наук: спец. 11.00.02 "Економічна та соціальна географія". - Київ, 2003. - 27 с.
3. Любіцева О. О. Методичні підходи розробки турів : навчальний посібник / О. О. Любіцева. - К. : Альтпрес, 2003. - 189 с.
4. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. - К. : Альтерпрес, 2004. - 436 с.
5. Методические рекомендации по организации экскурсий на автобусных маршрутах. - М. : ЦРИБ "Турист", 1978. - С. 45.
6. Михайліченко Г. І. Удосконалення технологій створення туристичного продукту / Г. І. Михайліченко. - К. : Вісник КДТЕУ. - 2000. - № 2. - С. 41-50.
7. Михайліченко Г. І. Інформаційна та збутова логістика в туризмі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.02 "Підприємництво, менеджмент та маркетинг" / Михайліченко Ганна Іванівна. Київ, 2001. 22 с.
8. Михайліченко Г. І. Практика організації туристичних подорожей : навч. посіб. / Г. І. Михайліченко. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. - 156 с.
9. Писаревський І. М. Планування та організація туристських маршрутів : підручник / І. М. Писаревський, М. В. Тонкошкур / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х. : ХНАМГ, 2012. - 304 с.
10. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2009 р. № 1088 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.gdo.kiev.ua.
11. Прогноз ВТО, приведений в докладі "Туризм – панорама 2020" (Tourism: 2020 Vision). Доклады Всемирной туристической организации

"Барометр мирового туризма" // UNWTO Tourism Barometer. Edition, 2007, 2009, 2010 (01) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unwto.org>.

12. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір № 59658 "Методичні підходи формування туристичного маршруту" / К. А. Компанець, І. Ф. Лаврик. Національний транспортний університет; заявл. 18.03.2015 № 60056; опубл. 15.05.2015.

13. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір № 59659 "Програмне забезпечення моделі формування оптимального туристичного маршруту" / К. А. Компанець, М. М. Дехтяр; Національний транспортний університет; заявл. 18.03.2015 № 60057; опубл. 15.05.2015.

14. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір № 59657 "Формалізована модель формування оптимального туристичного маршруту" / К. А. Компанець, М. Н. Бідняк. Національний транспортний університет; заявл. 18.03.2015 № 60055; опубл. 15.05.2015

15. Туристична діяльність в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. - К., 2014.

REFERENCES

1. Kompanets, E. A. and Bedniak, M. N. (2014), *Metodyky formyrovanyia efektyvnoho turystycheskoho marshruta*, *Sbornyk statej*. h. Ufa, RYTs Bash HU, Ch. 2, s. 15-21.
2. Liubitseva, O. O. (2003), *Neoprosistorova orhanyzatsiia turystychnoho protsesu : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. heohr. nauk: spets. 11.00.02 "Ekonomichna ta sotsial'na heohrafiia"*. - Kyiv, 27 s.
3. Liubitseva, O. O. (2003), *Metodychni pidkhody rozrobky turiv : navchal'nyj posibnyk*, Al'tpres, K., 189 s.
4. Liubitseva, O. O. (2004), *Rynok turystychnykh posluh (heoprosistorovi aspekty)*, Al'terpres, K., 436 s.
5. *Metodycheskye rekomendatsyy po orhanyzatsyyi ekskursiy na avtobusnykh marshrutakh* (1978), TsRYB "Turyst", M., s. 45.
6. Mykhajlichenko, H. I. (2000), *Udoskonalennia tekhnolohij stvorennia turystychnoho produktu*, *Visnyk KDTEU*, K., № 2, s. 41-50.
7. Mykhajlichenko, H. I. (2001), *Informatsijna ta zbutova lohistyka v turyzmi : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.06.02 "Pidpriemnytstvo, menedzhment ta marketynh"* / Mykhajlichenko Hanna Ivanivna. Kyiv, 22 s.
8. Mykhajlichenko, H. I. (2003), *Praktyka orhanyzatsii turystychnykh podorozhej : navch. posib.*, Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, K., 156 s.
9. Pysarevs'kyj, I. M. and Tonkoshkur, M. V. (2012), *Planuvannia ta orhanyzatsiia turysts'kykh marshrutiv : pidruchnyk*, Khark. nats. akad. mis'k. hosp-va, KhNAMH, Kh., 304 s.
10. *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku turyzmu i kurortiv : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 serpnia 2009 r. № 1088*, available at: www.gdo.kiev.ua.

11. Prohnoz VTO, pryvedennyj v doklade "Turyzm – panorama 2020" (Tourism: 2020 Vision). Doklady Vsemyrnoj turystycheskoj orhanyzatsyy "Barometr myrovoho turyzma" // UNWTO Tourism Barometer. Edition, 2007, 2009, 2010 (01), available at: <http://www.unwto.org>.

12. Svidotstvo pro reiestratsiiu avtors'koho prava na naukovyj tvir № 59658 "Metodychni pidkhody formuvannia turystychnoho marshrutu" / K. A. Kompanets', I. F. Lavryk. Natsional'nyj transportnyj universytet; zaiavl. 18.03.2015 № 60056; opubl.15.05.2015.

13. Svidotstvo pro reiestratsiiu avtors'koho prava na naukovyj tvir № 59659 "Prohramne zabezpechennia modeli formuvannia optymal'noho turystychnoho marshrutu" / K. A. Kompanets', M. M. Dekhtiar;

Natsional'nyj transportnyj universytet; zaiavl. 18.03.2015 № 60057; opubl.15.05.2015.

14. Svidotstvo pro reiestratsiiu avtors'koho prava na naukovyj tvir № 59657 "Formalizovana model' formuvannia optymal'noho turystychnoho marshrutu" / K. A. Kompanets', M. N. Bidniak. Natsional'nyj transportnyj universytet; zaiavl. 18.03.2015 № 60055; opubl.15.05.2015

15. Turystychna diial'nist' v Ukraini u 2013 rotsi. Statystychnyj biuletyn' (2014), Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, K.

Стаття надійшла до редакції 01 грудня 2020 р.